

|                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-----------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <p style="text-align: center;"><b>СИЛАБУС</b><br/> <b>НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ</b><br/> <b>«АГРАРНА ПОЛІТИКА ТА</b><br/> <b>ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ»</b></p> <p><b>Рівень вищої освіти:</b> <u>Перший (бакалаврський)</u><br/> <b>Спеціальність:</b> <u>101 «Екологія»</u><br/> <b>Рік навчання:</b> <u>4-й, семестр 7-й, 8-й</u><br/> <b>Кількість кредитів ECTS:</b> <u>7 кредитів</u><br/> <b>Назва кафедри:</b> <u>Адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії</u><br/> <b>Мова викладання:</b> <u>українська</u></p> |
| <p style="text-align: center;"><b>Лектор курсу</b></p>                            | <p style="text-align: center;"><b>Кандидат наук з держуправління, доцент</b><br/> <b>Балдинюк Василь Михайлович</b></p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <p style="text-align: center;"><b>Контактна інформація лектора (e-mail)</b></p>   | <p style="text-align: center;"><b>Baldynuyk@gmail.com</b></p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |

### ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Аграрна політика та земельні відносини» є обов'язковою компонентою ОПП Екологія.

Загальний обсяг дисципліни 210 год.: лекції – 50 год.; практичні заняття – 44 год.; самостійна робота – 116 год.

Формат проведення: лекції, практичні заняття, консультації. Підсумковий контроль – залік, екзамен.

### ПРЕРЕКВІЗИТИ І ПОСТРЕКВІЗИТИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

При вивченні цієї дисципліни можуть використовуватися знання, отримані з таких навчальних дисциплін: «Загальні правові засади та академічна доброчесність», «Історія України», «Ґрунтознавство з основами геології», «Технологія виробництва та переробки продукції тваринництва», «Філософія», «Агрохімія». «Рослинництво з основами кормовиробництва».

Основні положення навчальної дисципліни можуть застосовуватися у Державній атестації (при написанні кваліфікаційної роботи).

### ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

#### Призначення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Аграрна політика та земельні відносини» формує у здобувачів вищої освіти розуміння причин та цілей державного втручання в

діяльність аграрного сектору. Сучасні знання щодо практичних аспектів її здійснення та економічних наслідків застосування окремих інструментів є важливим напрямом підготовки фахівців аграрного профілю. Підготовка здобувачів вищої освіти має на меті дати слухачам теоретичні знання й сформувати у них практичні уміння опрацьовувати та обґрунтовувати конкретні пропозиції, що стосуються актуальних проблем розвитку агропромислового комплексу України. Чільне місце серед них посідає розробка обґрунтування сучасної аграрної політики, на основі якої і має відбуватися реформування економічних відносин. Вивчення навчальної дисципліни «Аграрна політика та земельні відносини» передбачає: розуміння процесу формування нової аграрної політики та її адаптації до європейського законодавства; впровадження системи тактичних та довгострокових стратегічних заходів державного регулювання направлених на формування необхідних умов для ефективного функціонування агропродовольчого сектора економіки: формування експортного потенціалу сільськогосподарської продукції; забезпечення фізичної та економічної доступності продуктів харчування; підвищення якості продукції, забезпечення національної продовольчої та екологічної безпеки та переорієнтації аграрної політики країни у напрямку сталого розвитку.

#### **Мета вивчення навчальної дисципліни**

Метою вивчення навчальної дисципліни «Аграрна політика та земельні відносини» є формування у здобувачів вищої освіти системи знань про сучасні аспекти формування та здійснення аграрної політики України; розкриття значення загальних аспектів формування земельних відносин в Україні; розвиток у здобувачів вищої освіти критичного мислення та аналітичних здібностей у використанні принципів та методів економічного аналізу для розуміння та оцінки проблем аграрного комплексу і тенденцій його розвитку з точки зору впливу на розвиток економіки прийнятих політичних рішень в аграрній сфері. Крім того закладаються навички практичного застосування отриманих знань.

#### **Завдання вивчення дисципліни**

При вивченні дисципліни «Аграрна політика та земельні відносини» здобувач вищої освіти має опанувати: знання базису функціонування сучасної економічної системи України, її аграрної політики; вивчення еволюції аграрних трансформацій в Україні; вивчення ресурсного забезпечення та науково-технічних аспектів аграрної політики України; вивчення розвитку майнових відносин на сучасному етапі та в умовах глобалізації світового господарства; розвиток аналітичних навичок для прийняття рішень; формування розуміння політичного процесу та аналізу факторів, що на нього впливають; аналіз причинно-наслідкових зв'язків між конкретними політичними рішеннями в розвитку сільськогосподарського виробництва; оцінку результатів впливу конкретного політичного рішення на соціальні процеси в сільській місцевості; формування світогляду для забезпечення раціонального використання природних ресурсів, оцінка впливу сільськогосподарського виробництва на

навколишнє середовище; аналіз факторів, що впливають на виробництво і споживання продовольства, доходи населення та інші показники економічного розвитку; усвідомлення глобальної перспективи впливу політичних рішень на розвиток сільського господарства; розуміння принципів та цілей успішного досвіду реалізації зарубіжних та вітчизняних програм підтримки АПК.

## **ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКИХ НАБУВАЄ ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ ВІДПОВІДНО ДО ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ**

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен володіти інтегральною, загальними та фаховими компетентностями, зокрема:

*інтегральна компетентність (ІК):* Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов;

*загальні компетентності (ЗК):*

ЗК01. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК02. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК03. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК06. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК07. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК09. Здатність працювати в команді

ЗК10. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

*фахові компетентності (ФК):*

ФК18. Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства.

ФК20. Здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління.

ФК27. Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

## ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

ПРН01. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

ПРН04. Використовувати принципи управління, на яких базується система екологічної безпеки.

ПРН07. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

ПРН08. Уміти проводити пошук інформації з використанням відповідних джерел для прийняття обґрунтованих рішень.

ПРН13. Уміти формувати ефективні комунікаційні стратегії з метою донесення ідей, проблем, рішень та власного досвіду в сфері екології.

ПРН15. Уміти пояснювати соціальні, економічні та політичні наслідки впровадження екологічних проектів.

ПРН17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.

Вивчення даної дисципліни формує у здобувачів вищої освіти соціальні навички (soft skills): комунікативність (реалізується через: метод роботи в парах та групах, метод презентації), робота в команді (реалізується через: метод проєктів), лідерські навички (реалізується через: робота в групах, метод проєктів).

### ПЛАН ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

| № з/п | Назва теми                                                                    | Форми організації навчання та кількість |                   | Самостійна робота, кількість годин |
|-------|-------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------|-------------------|------------------------------------|
|       |                                                                               | лекційні заняття                        | практичні заняття |                                    |
|       | 7 СЕМЕСТР                                                                     |                                         |                   |                                    |
| 1     | Еволюція аграрних трансформацій в Україні                                     | 2                                       | 2                 | 3                                  |
| 2     | Аграрна політика: суть, методи та основні компоненти.                         | 2                                       | 2                 | 3                                  |
| 3     | Інституційні засади здійснення аграрної політики в Україні.                   | 2                                       | 2                 | 3                                  |
| 4     | Аграрна політика в країнах ЄС.                                                | 2                                       | 2                 | 4                                  |
| 5     | Аграрна політика в країнах світу.                                             | 2                                       | -                 | 3                                  |
| 6     | Продовольча безпека. Ринок продовольства.                                     | 2                                       | -                 | 3                                  |
| 7     | Продовольча безпека України. Сучасний стан та нормативно-правове регулювання. | 2                                       | 2                 | 3                                  |
| 8     | Інструменти реалізації аграрної політики                                      | 2                                       | 2                 | 3                                  |
| 9     | Інструменти регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією.      | 2                                       | 2                 | 3                                  |
| 10    | Ресурсне забезпечення та науково-технічні аспекти аграрної політики.          | 2                                       | 2                 | 3                                  |

|                  |                                                                                                 |           |           |            |
|------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|-----------|------------|
| 11               | Інноваційна діяльність та аграрна освіта.                                                       | 2         | 2         | 3          |
| 12               | Розвиток майнових відносин власності, форм господарювання та інтеграційних відносин.            | 2         | 2         | 4          |
| 13               | Сучасні тенденції розвитку інтеграційних процесів у АПК.                                        | 2         | 2         | 4          |
| <b>8 СЕМЕСТР</b> |                                                                                                 |           |           |            |
| 14               | Соціальна політика у сільській місцевості – один з важливих аспектів аграрної політики України. | 2         | 2         | 7          |
| 15               | Особисті селянські та фермерські господарства як рушійна сила аграрної політики.                | 2         | 2         | 7          |
| 16               | Етапи здійснення земельної реформи.                                                             | 2         | 2         | 7          |
| 17               | Державний земельний кадастр і сучасний стан земельної реформи.                                  | 2         | 2         | 7          |
| 18               | Ринок землі в Україні.                                                                          | 2         | 4         | 7          |
| 19               | Земельні відносини в Україні: сучасний стан.                                                    | 2         | 2         | 7          |
| 20               | Асоціація між Україною та ЄС.                                                                   | 4         | 2         | 8          |
| 21               | Наближення законодавства України до законодавства ЄС.                                           | 2         | 2         | 8          |
| 22               | Екологічна безпека.                                                                             | 4         | 2         | 8          |
| 23               | Аграрна політика України під час воєнного стану                                                 | 2         | 2         | 8          |
| <b>Разом:</b>    |                                                                                                 | <b>50</b> | <b>44</b> | <b>116</b> |

### **Самостійна робота здобувача вищої освіти**

Самостійна робота здобувача вищої освіти є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових занять час.

Самостійна робота здобувача вищої освіти організовується шляхом видачі переліку питань з кожної теми, які не виносяться на аудиторне опрацювання.

Виконання здобувачем самостійної роботи передбачає, за необхідності, отримання консультацій або допомоги відповідного фахівця. Навчальний матеріал освітньої компоненти, передбачений робочою програмою для засвоєння здобувачем у процесі самостійної роботи, виноситься на поточний і підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався під час аудиторних занять. Організація самостійної роботи здобувачів передбачає: планування обсягу, змісту, завдань, форм і методів контролю самостійної роботи, розробку навчально-методичного забезпечення; виконання здобувачем запланованої самостійної роботи; контроль та оцінювання результатів, їх систематизацію, оцінювання ефективності виконання здобувачем самостійної роботи.

У випадку реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача заняття можуть проводитись за індивідуальним графіком.

У процесі роботи над індивідуальними завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності. Презентації та виступи мають бути авторськими та оригінальними.

### Види самостійної роботи

| № з/п        | Вид самостійної роботи                                                                                                        | Години     | Терміни виконання                | Форма та метод контролю                                                       |
|--------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|----------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------|
| 1            | Підготовка до лекційних та практичних занять                                                                                  | 24         | щотижнево                        | Усне та письмове опитування                                                   |
| 2            | Підготовка самостійних питань з тематики дисципліни                                                                           | 38         | щотижнево                        | Усне та письмове опитування                                                   |
| 3            | Індивідуальні творчі завдання (виконання гугл-презентації, презентації за заданою проблемною тематикою, дослідницькі проекти) | 44         | протягом 7 і 8 семестрів         | Спостереження за виконанням, обговорення та оцінювання виступу з презентацією |
| 4            | Підготовка до контрольних робіт та тестування                                                                                 | 10         | 2 рази в семестр, залік, екзамен | Тестування                                                                    |
| <b>Разом</b> |                                                                                                                               | <b>116</b> |                                  |                                                                               |

### РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

#### Основна література

1. Калетнік Г.М., Гончарук І.В., Ємчик Т.В., Лутковська С.М. Аграрна політика та земельні відносини: підручник. Вінн. нац. аграр. ун-т. Вінниця, ВНАУ, 2020. 307с.
2. Kaletnik G.M., Bilokinna I.D., Pryshliak N.V., Shpykuliak O.G., Tokarchuk D.M., Zdyrko N.G. Economic aspects of energy efficient and environmentally safe directions for the development of rural areas: collective monograph. Sofia: VUZF Publishing House "St. Grigorii Bogoslov", 2021. 215 p.
3. Калетнік Г.М., Лутковська С.М. Екологічна модернізація та органічне виробництво в системі екологічної безпеки: монографія. Вінницький національний аграрний університет. Вінниця: ВНАУ, 2022. 356 с.
4. Калетнік Г.М., Паламарчук В.Д., Гончарук І.В., Ємчик Т.В., Телекало Н.В. Перспективи використання кукурудзи для енергоефективного та екологобезпечного розвитку сільських територій: монографія. Вінниця. 2021. 260 с.
5. Калетнік Г.М., Скорук О.П., Токарчук Д.М. Організація і економіка використання біоресурсів: навчальний підручник (2-ге видання, перероблене і доповнене). Вінн. нац. аграр. ун-т. Вінниця: ТОВ «Друк». 2020. 372 с.
6. Гончарук І.В., Охота Ю.В., Чіков І.А. Забезпечення інноваційної конкурентоспроможності підприємств АПК: теорія, методологія, практика: монографія. Вінниця: ПрАТ «Віноблдрукарня». 2024. 275 с.
7. Калетнік Г.М. Управління регіональною продовольчою безпекою в умовах економічної нестабільності. Монографія. Вінниця: Меркьюрі-Поділля. 2015. 252с.
8. Гусєва О.Ю., Воскобоєва О.В., Ромащенко О.С. Регіональна економіка: навчальний посібник. Київ: Державний університет телекомунікацій, 2020. 121с.

### Додаткова література

1. Данкевич В.Є., Данкевич Є. М., Лутковська С.М. Вплив інновацій та інтернету речей на підвищення економічної ефективності управління земельними ресурсами аграрних підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2024. № 5 (275). С. 41-49. DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-275-41-49
2. Лутковська С.М., Лебідь О.В. Еколого-економічні умови активізації інвестиційної діяльності АПК України. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 16. С. 78-87. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.16.78
3. Лутковська С.М., Зеленчук Н.В. Розвиток біоенергетики в Україні – енергетична та економічна безпека в умовах сталого розвитку. Ефективна економіка. 2021. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.12.2
4. Лутковська С.М., Коломієць Т.В., Зеленчук Н.В. Перспективи розвитку відновлюваної енергетики в контексті євро інтеграційних процесів на шляху до сталого економічного розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 1. С. 11-21. DOI: 10.32702/2306-6814.2023.1.11
5. Лутковська С. Економічні механізми модернізації системи екологічної безпеки сталого розвитку. Галицький економічний вісник. 2020. №3 (64). С. 25-31. DOI: [https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk\\_tntu2020.03.025](https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.03.025)
6. Калетнік Г.М. Диверсифікація розвитку виробництва біопалив – основа забезпечення продовольчої, енергетичної, економічної та екологічної безпеки України. Вісник аграрної науки. 2018. № 11 (788). С. 169-176.
7. Калетнік Г.М. Перспективи підвищення енергетичної автономії підприємств АПК в рамках виконання енергетичної стратегії України. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2019. Вип. 4. С. 90-98.
8. Лутковська С.М., Томляк Т.С., Чорний Я.І. Пріоритетні напрями забезпечення продовольчої безпеки України в умовах сталого розвитку. Цифрова економіка та економічна безпека. 2025. № 5 (20). С. 82-88. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.20-12>
9. Лутковська С.М., Лебідь О.В. Еколого-економічні умови активізації інвестиційної діяльності АПК України. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 16. С. 78-87. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.16.78
10. Логоша Р.В., Лутковська С.М., Колесник Т.В., Шуберанський В.Е. Штучний інтелект як каталізатор ефективності в аграрному менеджменті та маркетингу в контексті євроінтеграції. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2024. № 4 (70). С. 7-24. DOI: 10.37128/2411-4413-2024-4
11. Гончарук І. В., Ковальчук С. Я., Цицюра Я. Г., Лутковська С. М. Динамічні процеси розвитку органічного виробництва в Україні. монографія. Вінниця, Твори. 2020. 472 с. Затв. до друку ВР ВНАУ (протокол № 6 від 18 груд. 2020 р). URI: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/27730.pdf>
12. Ревкова А.В. Вплив розвитку земельних відносин на діяльність фермерських господарств. Агросвіт. 2022. № 23. DOI: [10.32702/2306-6792.2022.23.64](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.23.64).

### Інформаційні ресурси

1. Про державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії [Електронний ресурс]: Закон України № 2017-III від 05.10.2000 р. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>
2. Закон України «Про особисте селянське господарство» № 742-IV від 15.05.2003 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>
3. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» №1877-IV від 24 червня 2004 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
4. Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» №2178-10 від 31 березня 2020 року. [Електронний ресурс]: [https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=67059](https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67059)
5. Тестові завдання з дисципліни «Аграрна політика та земельні відносини» (внутрішній сайт ВНАУ) [http://socrates.vsau.org/web\\_thesaurus/test.php?test\\_code=p585n9](http://socrates.vsau.org/web_thesaurus/test.php?test_code=p585n9)
6. Методичні розробки (внутрішній сайт ВНАУ) [http://socrates.vsau.org/method/getfile.php/55447.pdf?x=1&card\\_id=1396\\_7](http://socrates.vsau.org/method/getfile.php/55447.pdf?x=1&card_id=1396_7)

### СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ ДО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Освітня компонента викладається у 2-х семестрах, на кожний з яких виділяється по 100 балів. 7-й семестр завершується заліком, 8-й – екзаменом.

У кінці семестру, здобувач вищої освіти може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються упродовж семестру, до 10% за показники наукової, інноваційної, навчальної, виховної роботи та активності здобувача і до 30% підсумкової оцінки – за результатами підсумкового контролю.

#### Розподіл балів за видами навчальної діяльності за один семестр

| № з/п                                                                                        | Вид навчальної діяльності                | Бали       |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------|------------|
| <b>Атестація 1</b>                                                                           |                                          |            |
| 1                                                                                            | Участь у дискусіях на лекційних заняттях | 7          |
| 2                                                                                            | Участь у роботі на практичних заняттях   | 6          |
| 3                                                                                            | Виконання самостійної роботи             | 7,5        |
| 4                                                                                            | Виконання контрольних робіт, тестування  | 6,5        |
| 5                                                                                            | Індивідуальні та групові творчі завдання | 3          |
|                                                                                              | <b>Всього за атестацію 1</b>             | <b>30</b>  |
| <b>Атестація 2</b>                                                                           |                                          |            |
| 6                                                                                            | Участь у дискусіях на лекційних заняттях | 6          |
| 7                                                                                            | Участь у роботі на практичних заняттях   | 5          |
| 8                                                                                            | Виконання домашніх завдань               | 2,5        |
| 9                                                                                            | Виконання контрольних робіт, тестування  | 9          |
| 10                                                                                           | Індивідуальні та групові творчі завдання | 7,5        |
|                                                                                              | <b>Всього за атестацію 2</b>             | <b>30</b>  |
| <b>Показники наукової, інноваційної, навчальної, виховної роботи та активності здобувача</b> |                                          | <b>10</b>  |
| <b>Підсумкове тестування</b>                                                                 |                                          | <b>30</b>  |
|                                                                                              | <b>Разом</b>                             | <b>100</b> |

### Відповідність шкал оцінок якості засвоєння навчального матеріалу

| Сума балів за всі види навчальної діяльності | Оцінка ECTS | Оцінка за національною шкалою                              |                                                             |
|----------------------------------------------|-------------|------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
|                                              |             | для екзамену                                               | для заліку                                                  |
| 90-100                                       | A           | відмінно                                                   | зараховано                                                  |
| 82-89                                        | B           | добре                                                      |                                                             |
| 75-81                                        | C           |                                                            |                                                             |
| 66-74                                        | D           | задовільно                                                 |                                                             |
| 60-65                                        | E           |                                                            |                                                             |
| 35-59                                        | FX          | незадовільно з можливістю повторного складання             | не зараховано з можливістю повторного складання             |
| 0-34                                         | F           | незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни | не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни |

Якщо здобувач упродовж семестру за підсумками контрольних заходів набрав менше 35 балів, то він не допускається до заліку й екзамену.

Програма навчальної дисципліни передбачає врахування результатів неформальної та інформальної освіти при наявності підтверджуючих документів як окремі кредити вивчення навчальних дисциплін.